

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum

2008. március
12. évfolyam 1. szám

100 ÉVE

A Magyary-Kossa Szakmatörténeti Könyvgyűjteményben számos kéziratos jegyzetet őrzünk. Az elmúlt hetekben is kaptunk egyet, amely 1865-ből származik és két részből áll: Galambos Márton *Kórbonctana*, és feltehetően (a címlap hiányzik) általános kórtana van benne könyvformában. Akkoriban így oldották meg a hallgatók az előadások anyagának sokszorosítását: szép kézírásukat – jegyzetenként többet – öröm nézni. Van azonban egy igazi kéziratunk is, egy anatómia jegyzet, amely különlegessége miatt többek kedvence: Tremkó Ferenc 1908. január 30-án jegyzett rajzai. A borítón lévő címke tanúsága szerint a füzet egy szöveges jegyzet melléklete lehetett.

Tremkó Ferenc unokája jóvoltából már előtűnk áll a jó kézügyességű, szorgalmas hallgató képe, aki 1888-ban született, 1906-tól járt a Magyar királyi Állatorvosi Főiskolára, ahol 1910-ben szerzett oklevelet. Pályáját Er-

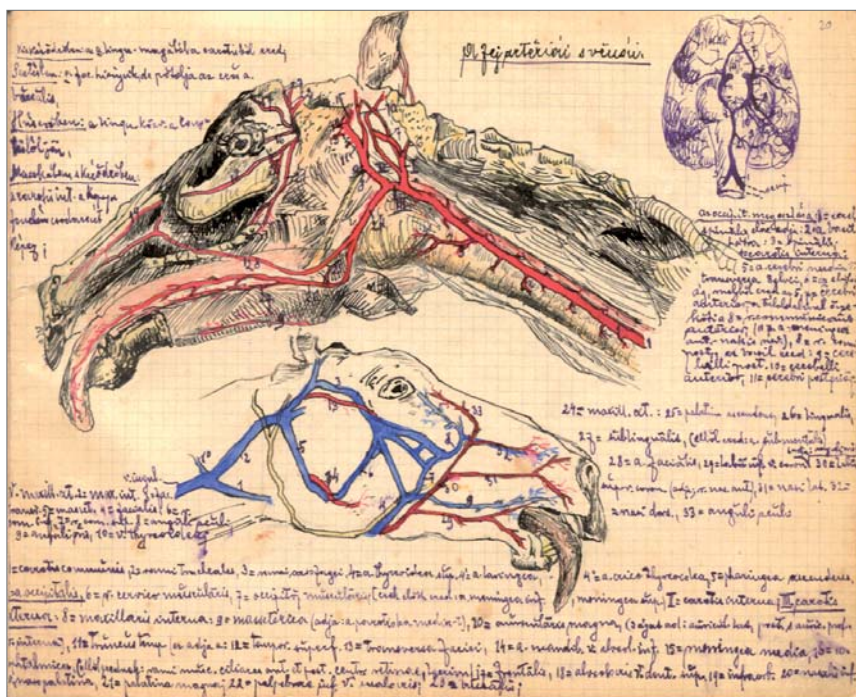

délyben kezdte, majd 1918-ban Gyöngyösre került. 1919 és 1925 között Tiszafüreden, 1926-tól ismét Gyöngyösön volt körzeti állatorvos. 1937-ben Zalaegerszegen kapott állást, megyei főállatorvosként dolgozott 1940-

ig, amikor a Földművelésügyi Minisztériumban volt állategészségügyi felügyelő. 1945-től nyugdíjazásáig a kelet-magyarországi állategészségügyi kerület felügyelője volt. 1949-től 1970-ig körállatorvosként dolgozott Gyöngyösön. 1961 szeptemberében megkapta aranydiplomáját, valamint a hatvanas évek közepén a Heves megyei állatorvosi kar elismerő plakettjét. 1976 őszén halt meg. Személyével és jegyzeteivel megismerkedhetnek a könyvtár honlapján:

<http://konyvtar.univet.hu/tremko/index.htm>.

Ugyancsak száz éves a könyvtár igazgatói szobájában található Hutýra Ferenc festmény, Balló Ede munkája, amelyet 1908. május 10-én lepleztek le.

A festmény a Magyar Országos Állatorvos Egyesület megrendelésére készült és leleplezéséről a *Veterinarius*ban olvashatunk (1908. május 16.). A leírás zártkörű, családi eseményről beszél, de az, hogy az állatorvosok az ország minden részéből összesereglettek nagyobb ünnepsérről árulkodik. Jakab László lefestette Hutýra Ferenc intézményépítő, oktatásreformáló, kutatásra és publikálásra biztató erőfeszítéseit, majd e szavakkal fejezte be beszédét: „Hulljon le tehát e képről a lepel... hirdesse egyszersmind azt is, hogy a

magyar állatorvosi kar meg tudja érteni a maga nagy embereit és tud szeretni, tud becsülni és tud hálás lenni.”¹

Hutýra Ferenc ezek után köszönőbeszédet mondott, majd az ünnepély véget ért. „Az ünnepélyt követő közgyűlés után azonban a fehér asztal mellett tovább folyt az ünneplés. A Royalban ugyanis közös ebéd volt, a melyen több mint kétszázan vettek részt.”

FÓKUSZBAN AZ ÁLLATORVOS

Az állatorvos szaktudásán kívül egész személyiségével dolgozik, sokrétű kapcsolatban áll pácienseivel és a gazdákkal. Megnéztük, hogy az elmúlt évben milyen problémákkal foglalkoztak az állatorvosokról szóló cikkek, amelyekből több mint négyszáz jelent meg. Válogatásunk csak felvillant egy-egy kérdéskört érzékeltetve azt, hogy ennek a szakmának is érdemes és szükséges törődnie magával – a szigorú értelemben vett szakmai kérdéseken túl is. A cikkek teljes terjedelmükben elérhetők az idézett honlapokon, illetve a könyvtárban.

Az állatorvos lelke

Mint arról a *Veterinary Record*-ból értesülhettünk², 3200 állatorvos *mentálhigiénés állapotát* méri fel Nagy Britanniában. A felmérés részleteiről a <http://www.vetwellbeing.co.uk/> honlapról tájékozódhatunk, melynek nyitó oldalán két lelkesítő-telefonszám áll, úgy látszik nem véletlenül.

Az állatorvosok életkörülményeivel foglalkozó, újonnan indult <http://www.vetlife.org.uk/> honlapon is olvashatjuk az *In practice* cikkét³, mely szerint az állatorvosok körében négyeszer gyakoribb az *öngyilkosság*, mint a népesség egészében⁴. A háttérben rejlő okok között szerepelhet az elzártság, a magányosság, a szabadidő hiánya, a növekvő elvárások, az eutanázia gyakorlása, a gyógyszerrekhez való hozzáférés stb. Különösen nehéz helyzetben lehetnek a friss diplomások, akik esetleg megfelelő támasz nélkül kell, hogy megküzdjenek a szakmai feladatokkal, komoly tanulmányi kölcsöntartozásuk van

stb. Komoly stresszt okoztak a Nagy Britanniát sújtó állatjárványok és ezek nyomán a tömeges leölések is, amelyek az állatorvosok létebiztonságát is fenyegetik. Az öngyilkosságok mögött depresszió, kilátástalanság húzódik meg. A szerzők, bár dicsérik az állatorvosokat segítő telefonos és más szolgálatok munkáját, leginkább az ún. *pozitív pszichológiában* bízunk. Milyen tényezők határozzák meg a pszichés jóllétet? Mintegy 50%-ban genetikus adottságok (vérmérséklet, személyiségvonások stb.), 10%-ban a körülmények (egészség, jövedelem, munkahely stb.) és 40%-ban általunk befolyásolható tényezők: magatartásformák, kognitív viszonyulás, motiváció.

Mi szükséges a tartós boldogsághoz? A cikkírók szerint szoros emberi kapcsolatok; egészséges életmód; a fontos és jelentéktelen dolgok megkülönböztetésének képessége; a naponta, teljes odaadással, elmélyülten végzett tevékenység („flow”); a jó dolgok tudatosítása, megbecsülése; az önazonosság és elégedettség önmagunkkal és még számos tényező. A cikkből azt is megtudhatjuk, hogyan lehetünk boldogok a munkahelyen, és hogy tehetjük beosztottjaink életét is szebbé.

Egy amerikai cikk⁵ foglalkozik azzal, hogy az utóbbi években a ragadós száj- és körömfájás, illetve a madárinfluenza miatt sok helyen szükségessé vált jelentős állatállományok kiirtása. Ezek az esetek nemcsak szakmailag rónak igen súlyos terhet az állatorvosokra (hiszen ők irányítják a leöléseket és a tetemek megsemmisítését), hanem pszichésen is, mert gyakran ők azok, akik a járványvédelmi rendszabályoknak érvényt szereznek, akik a termelőkkel közlik a lesújtó információkat. Az ilyen akciókban résztvevő amerikai állatorvosok számára a legfontosabb stresszor az ilyen helyzetek kezelését szolgáló protokollok hiánya, a kaotikus állapotok kezelésére való képtelenség, a döntések következményeinek nem megfelelő belátása, és a szükséges interperszonális készségek hiánya volt. Ezek pszichoszomatikus, érzelmi és magatartási reakciókat váltottak ki. Mivel a gazdákat érő pszichés és gazdasági sokk elsődlegesen az állatorvosokon „csapódik le”, a vidéken praktizáló állatorvosokat fel kell

készíteni egyfajta krízisintervenció munkára is, amelynek keretében *pszichológiai elsősegélyben* tudják részesíteni az elkeseredett falusiakat, és a megfelelő intézményeket, segítők, szervezeteket is be tudják ebbe a munkába vonni. Ezzel is hozzájárulhatnának a helyi közösségek talpraállásához egy-egy katasztrófa után.

Az állatorvos veszélyben

Az állatorvosokat a *mindennapi rutin* munkában is érhetik fizikai és érzelmi traumák⁶, amelyek befolyásolhatják a kezelt állatokhoz és gazdáikhoz fűződő viszonyukat. Az állat okozta fizikai sérüléstől való félelem különösen akkor erős, ha az állatorvosnak nincs elég gyakorlata egy bizonyos faj viselkedésformáinak értelmezésében, az egyedek lefogásában, rögzítésében, kezelésében. Megfelelő etológiai ismeretek, a veszélyhelyzetek elképzelése és megfelelő védőruha viselése enyhíthetik ezt a szorongást. Érzelmi fenyegetettséget érezhet az állatorvos, ha a gazdák nem osztják az ő határozott felfogását (pl. az ivartalanítás szükségességéről), vagy ha az állat nem az elvárások szerint reagál a barátságos közeledésre. Ez a helyzet téves értékeléséhez és a gazdával való nem megfelelő kommunikációhoz vezethet.

Ausztráliában széleskörű felmérést végeztek az állatorvost fenyegető *fizikai és kémiai foglalkozási kockázatok* és a védekezés gyakorlata terén érzékelhető trendek feltérképezésére⁷. Megállapították, hogy az 1990 óta diplomázottak jóval több röntgenvizsgálatot végeznek, mint a hetvenes évek előtt végzetek, és gyakran maguk fogják az állatot a vizsgálat alatt, de több mint 90%-uk ezt megfelelő védőruhában teszi. A műtétekkel töltött idő is növekedett a praxisokban, de az utóbbi 15 évben végzeteknek már a 76%-a ügyel a megszokó alátógáz felfogására, elszívására. Csökkent az autövetetéssel töltött idő is. Meglehetősen gyakori azonban, hogy az állat rögzítése, lefogása nem megfelelő, és ez különösen a nagyállat praxisban rejt veszélyeket.

Az állatorvosok szaktudására a *katasztrófák* (balesetek, terrorcselekmények, természeti katasztrófák) esetén is szükség lehet, ha ezek állatokat is érintenek⁸. Az elsődleges feladat a katasztrófa okának a megállapítása, ez után a megfelelő védőzóna kijelölése, a fertőtlenítés következik, és ennek során megfelelő személyi védőfelszerelést kell használni. Az állatorvosnak ismernie kell a védőzónák fokozatait a fertőzés gócpontjától a teljesen fertőzésmentes övezetekig. Meg kell határozni, milyen egyéni védőfelszerelés és -öltözék szükséges, és ismernie kell a fertőtlenítés technikai, tömeges és vész helyzetben használható eljárásait.

Az állatorvos és a tudomány

Vajon helyettesíti-e a gyakorlat a korszerű ismereteket? – teszi fel a kérdést Norman és Eva⁹ az *Equine Veterinary Journal* hasábjain. Több, orvosok körében végzett vizsgálat azt

¹ Fokányi László: Dr. Hutýra Ferenc. = *Állatorvosi Lapok*, 1908. 31. 20. 252-258.

² Bartram, D. - Baldwin, D.: Mental health and wellbeing survey. = *Veterinary Record*, 2007. sept 8. 360.

³ Bartram, D. - Boniwell, I.: The science of happiness: achieving sustained psychological wellbeing. = *In practice*, 2007. 29. 478-482. http://vetlife.org.uk/stress_depression/478.pdf

⁴ Bartram, D. J. - Baldwin D. S.: Veterinary surgeons and suicide: influences, opportunities and research directions. = *Veterinary Record*, 2008. 162. 2. 36-40.

⁵ Nusbaum, K. E. - Wentzel, J. G. W. - Everly, G. S.: Psychologic first aid and veterinarians in rural communities undergoing livestock depopulation. = *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 2007. 231. 5. 692-694.

⁶ Milani, M.: Nothing to fear, but... Nothing to fear, but... Part I: The clinician and fear of physical harm.

Canadian Veterinary Journal, 2007. 48. 4. 351-2, 354, 356.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?tool=pubmed&pubmedid=17494363>

Part II. The clinician and fears of emotional trauma. = *Canadian Veterinary Journal*, 2007. 48. 6. 596-599.

<http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1876185>

⁷ Fritschi, L. - Shirangi, A. - Robertson, I. D.: Trends in exposure of veterinarians to physical and chemical hazards and use of protection practices. = *International Archive of Occupational and Environmental Health*, 2008. 81. 371-378.

⁸ Wenzel, J.G.W.: Awareness-level information for veterinarians on control zones, personal protective equipment, and decontamination. = *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 2007. 231. 1. 48-51.

mutatja, hogy az esetek számával (a tapasztalat gyarapodásával) javul a mintafelismerés, azaz a hasonló esetek gyors diagnosztizálása, kialakul viszont egy tendencia az első felmerülő diagnózishoz való ragaszkodásra, ami gátolja az ismerttől eltérő esetek helyes értékelését. Jellemző az idősebb orvosokra a protokolloktól, irányelvektől való eltérés is, amivel az egyéni igényekhez igazodnak. A tapasztalat tehát előny és hátrány egyszerre. Az azonban valószínű, hogy a továbbképző előadások kevésbé hatékonyak, mint az esetmegbeszélések, amelyekben a gyakorlott orvosok szembesülhetnek a rutinjukból fakadó buktatókkal.

A bizonyítékokon alapuló állatorvoslás hívei szerint a minőségi munka – a gyakorlat idejétől függetlenül – nem képzelhető el a szakirodalom naprakész ismerete nélkül. A legjobb állatorvisi gyakorlatot megalapozó bizonyítékok pedig klinikai kutatásokon alapulnak¹⁰. Ezek a vizsgálatok sohasem tökéletesek, de van egy nagy előnyük: metodikájuk pontosan ismert, így tetszés szerint megismételhetők újabb betegpopulációkon. Minél többször ismétlik meg őket, annál megbízhatóbb metaanalízis-eredményeket lehet nyerni. A bizonyítékokon alapuló orvoslás sem nélkülözheti azonban a józan ész kontrollját: nem lehet lemondani az olyan eljárások alkalmazásáról, amelyekre vonatkozóan még nem állnak rendelkezésre kutatásokkal alátámasztott eredmények. Mit tehet az állatorvos, ha nincs kész szakirodalmi „bizonyíték”? Továbbíthatja a gyakorlatban felmerülő kérdést a(z egyetemi) kutatóknak, vagy – és ez a jobb megoldás – maga is végezhet klinikai kísérleteket. Ehhez nyújthatnak segítséget a hivatásos kutatóhelyek a kutatási módszerekre, etikára vonatkozó továbbképzésekkel.

Az állatorvosokat hívja kutatni Molan és Palmarini is¹¹. Véleményük szerint a lakosság és az állatállomány egészsége szempontjából igen fontos állatorvos-tudományi kutatásokban több állatorvos végzettségű kutatóra lenne szükség, akik sokrétű ismereteikkel és klinikai tapasztalataikkal különösen alkalmasak lennének az állatorvosi (és orvosbiológiai) kutatómunkára. A helyzet azonban az, hogy még a brit állatorvosképző intézményekben alkalmazott 353 kutató közül is csak 54 rendelkezik állatorvosi végzettséggel. Ahhoz, hogy a helyzet megváltozzon a preklinikai és klinikai egységek szorosabb együttműködésére, több klinikai kutatást érintő PhD téma

kiírására, nagyobb állami vagy az ipar felől érkező támogatásra lenne szükség.

Az állatorvos pénztárcája

Kinek a legmagasabb a nettó jövedelme Kanadában? – teszi fel a kérdést Osborne.¹² A kanadai állatorvosok 24%-a által megválasztott felmérés szerint a Manitoba és a Prince Edward Island tartományban dolgozóknak. A teljes munkaidőben (évi 2000 óra) foglalkoztatottakra átszámított, a tartományonkénti megélhetési költségek szerint normalizált legmagasabb éves nettó jövedelem 146.100 dollár a kisállat-, és 136.575 dollár a vegyes praxisban. A rendelő- vagy állatkórház-tulajdonosok körében végzett gazdasági jellegű felmérés alapján a Kanadai Állatorvos Egyesület praxis-értékbecslést is végez.¹³ Ez háromféle megközelítésen alapulhat: piaci, érték- és bevételi paramétereken. Az egyesület becslése az állatorvosok pénzügyi információin (bruttó bevétel, kiadások stb.) alapul, amelyek kiegészülnek olyan tényezőkkel, mint például az alkalmazottak száma, a gépkocsi használat, ingatlan tulajdon. Átlagos kockázati szinttel és négyéves fizetési futamidővel számolva 2006-ban egy kanadai kisállatpraxis értéke az éves bruttó bevétel 35-53%-a, egy vegyes praxis értéke 34-59%-a között van. E tekintetben is a Prince Edward Islanden élő állatorvosok a legszerencsésebbek: praxisuk 49, illetve 59%-ot ér.

A fenti adatok persze nehezen értelmezhetők magyar körülmények között. Talán általánosíthatóbb azonban annak a felmérésnek az eredménye, amelynek keretében megvizsgálták, hogyan látják az állatorvosok, illetve a gazdák az állatorvosi ellátás anyagi oldalát.¹⁴ 32 gazdával (6 fókusz csoport) és 24 állatorvossal (4 fókusz csoport) készítették interjúkat, amelyek során kiderült, hogy az állatorvosok az ár kialakításánál elsősorban az olyan „megfogható” dolgokat veszik figyelembe, mint a beavatkozásra fordított idő, és az alkalmazott eljárások, szolgáltatások, a gazdák számára azonban a beavatkozás eredményessége (a kedvenc életminősége, jólléte) a fontos. Az állatorvosok gyakran érzik úgy, hogy alulértékelik a teljesítményüket, ezért mindenképpen hasznos lenne a nyíltabb, hatékonyabb kommunikáció a kliens és az állatorvos között a beavatkozások költségeiről, hasznáról stb. Ez talán oldaná az állatorvosok díjazásával kapcsolatban jelentkező feszültségek egy részét. (OÉ)

ÚJDONSÁGOK A HONLAPON

SzakMa – linkgyűjtemények

<http://konyvtar.univet.hu/ugro/actual.php>
E fejezet célja, hogy egyes témakörök legfontosabb információforrásait, honlapjait összegyűjtse és segítséget nyújtson a tájékozódásban. A legfrissebb témák:

- ◆ Információval az élelmiszer-biztonsáért
- ◆ Váltott lovakkal (Szolgáltatások lovas állatorvosoknak)
- ◆ Az állatorvosi munka információs háttere (Gyakorlati útmutató az Állatorvos-tudományi Könyvtár szolgáltatásainak használatához)

Új könyvek

<http://konyvtar.univet.hu/konyvtar/books.php>
Rovatunk nem új keletű. A beérkezett könyvekről való tájékoztatást mindig is fontosnak tartottuk. Most külön oldalon, a borító színes fotójával tesszük ezt meg. A képekre kattintva a katalógusban meg lehet nézni a leírást, amely a könyv helyben használatáról vagy kölcsönözhetőségéről is informál. A hazai állatorvosi kiadványokat mind beszerezzük, így ezekről – és természetesen a legfontosabb külföldi szakkönyvekről is – áttekintést kap, aki folyamatosan figyeli ezt az oldalt.

Hírek

Az internet terjedésével egyre több folyóirat archívuma elérhető ingyenesen vagy előfizetéssel. Ezzel párhuzamosan megjelentek a szabadon hozzáférhető folyóiratok is. Ezekből szeretnék most kettőt bemutatni:

Parasites & Vectors (<http://www.parasitesandvectors.com>): A BioMed Central indította. Céljuk, hogy a tavaly év végén megszűnt *Kinetoplastid Biology and Disease* és a *Filaria Journal* szerzői itt folytassák a publikálást.

Veterinary Research Digest (<http://www.veterinaryresearchdigest.com>): a Wiley-Blackwell kiadó állatorvosi folyóirataiból válogató ingyenes online orgánus segít a tudományos ismeretek naprakészen tartásában. Néhány példa a tallózott forrásokból, amelyek egyes cikkei teljes szöveggel elérhetők az oldalon: *Australian Veterinary Journal*, *Journal of Small Animal Practice*, *Journal of Veterinary Medicine A*, *Journal of Veterinary Pharmacology and Therapeutics*, *Veterinary Anesthesia and Analgesia*, *Veterinary Comparative Oncology* stb. (WB)

⁹ Norman, G. R. - Eva, K. W.: Does clinical experience make up for failure to keep up to date? = *Equine Veterinary Journal*, 2007. 39. 4. 319-321.

¹⁰ Holmes, M. A.: Evidence for best veterinary practice: clinical veterinary research. = *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 2007. 21. 671-672.

¹¹ Nolan, A. - Palmarini, M.: Requirements for veterinary research and the recruitment of veterinary surgeons into research. = *Veterinary Record*, 2007. 161. 11. 368-371.

¹² Osborne, D.: Comparing finances. = *Canadian Veterinary Journal*, 2007. 48. 7. 751-754. <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1899855>

¹³ Osborne, D.: How much is your practice Worth? CVMA Practice Value Estimate. = *Canadian Veterinary Journal*, 2007. 48. 1181-1184. <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=2034432>

¹⁴ Coe, J. B. - Adams, C. L. - Bonnett, B. N.: A focus group study of veterinarians' and pet owners' perceptions of the monetary aspects of veterinary care. = *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 2007. 231. 10. 1510-1518.